

BRYTIGA BÖCKER

FÖR DIG SOM VILL

Arbeta med temat sexuell läggning

Vissa människor älskar en, andra flera. Vissa blir kära hela tiden, andra aldrig. Med sexuell läggning menas om en människa blir kär i män, kvinnor eller både och. Den som blir kär i en person av samma kön kallas homosexuell. Den som blir kär i en person av motsatt kön kallas heterosexuell. Den som blir kär i både män och kvinnor kallas bisexuell. Du bestämmer själv din sexuella läggning och ingen får behandla dig annorlunda på grund av den.

Här har vi samlat diskussionsfrågor och övningar som du kan använda för att prata tillsammans med barn om olika familjekonstellationer och om kärlek i alla dess former. I den första delen har vi valt ut frågor och övningar som går att koppla till flera av Brytiga Böckers boktips på temat sexuell läggning. Fokus ligger på att utmana eller vidga normer kring familjebildning, familjekonstellationer och kärlek. I den andra delen har vi valt ut några titlar från boktipsen som vi fördjupar oss i. I den tredje delen delar vi med oss av tips till dig som ska använda materialet.

Handledningen är framtagen inom ramen för projekt Brytiga Böcker. Tillsammans med bibliotek och kulturpedagoger utvecklar vi normkreativa metoder för att förebygga diskriminering bland barn i åldrarna 3 -12 år. Brytiga Böcker finansieras av Allmänna Arvsfonden och drivs av Rättighetscentrum Västerbotten och Sensus Studieförbund.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT FAMILJ OCH RELATIONER

1. De allra flesta har en familj. Vad innebär det att vara en familj? Vilka kan ingå i familjen? Vad betyder det att man är en familj?
2. Vilka familjer syns ofta i tidningar, på tv och på film? Vad är gemensamt för de familjerna?
3. Tänk på din egen familj. Är din familj viktig för dig? Varför? Vad brukar du göra med dem som du kallar din familj? Vad gör du hellre med någon annan än dem du kallar din familj?
4. Alla barn bor inte med alla sina föräldrar eller med sin familj. Vilka kan bo tillsammans? Har ni exempel från någon bok eller film på ett barn som inte bor med sina föräldrar? (ex. Pippi Långstrump eller Katitzi)
5. Bor du långt ifrån någon du gillar eller som tillhör din familj? Vad kan man göra för att hålla kontakten med någon som är långt bort?
6. Hur tror du din familj ser ut när du är vuxen? Vem ingår i familjen? Hur lever ni?

ÖVNING PÅ TEMAT FAMILJ OCH RELATIONER

FANTASIFAMILJER: Med övningen vill vi utmana föreställningar om familjer, vilka och hur många som kan ingå i en familj, var och hur de lever. Deltagarna får skildra sina egna fantasifamiljer genom att skapa nya konstellationer eller ändra om i bilder av traditionella kärnfamiljer.

Utgå från bilder på familjer i tidningar, reklam eller annonser och komplettera med ett rikt bildmaterial på personer, föremål eller djur. Deltagarna får sedan klippa isär och ändra om i familjebilderna genom att ta bort eller lägga till familjemedlemmar och skapa nya konstellationer, förutsättningar och miljöer. På så sätt skapar de nya familjebilder eller -kollage. Om det finns tid kan deltagarna även namnge familjemedlemmarna och fundera kring personernas inbördes relationer.

Använd gärna exempel från litteraturen på kreativa sätt att namnge familjemedlemmar, som någon av Jesper Lundqvists böcker om Kivi; *Kivi och monsterhund* eller *Kivi och den gråtande goraffen* där vi får möta Kivis familj som består av mappor, pammor, morbröstrar och parvelpysor. Avsluta gärna med en vernissage där de konstnärer som vill får presentera sina verk och prata kring skapandeprocessen.

Målgrupp: 4 år och uppåt. Anpassa storleken på gruppen så att barnen kan få hjälp med det de behöver.

Tidsåtgång: 30-40 minuter för att skapa kollagen och ytterligare tid för eventuell vernissage

Lokalen: Utrymme att skapa. Vägg för att sätta upp bilderna.

Material: Saxar, lim, tejp, papper, tyg, familjebilder ur tidningar, kopierade bilder på personer, djur och föremål från exempelvis brytiga bildböcker.

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *ORDEN VAR ÄR NI?*

av Klara Persson (Urax 2015)

Solvej vill prata med den hon älskar. Men alla ord är borta! Den här boken skildrar förälskelsens paradox – att inte kunna prata med den en har allra mest att berätta för. Bra utgångspunkt för att prata relationer, vänskap och kärlek i alla dess former, och vad som är gemensamt för många förälskade oavsett kön och ålder.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT KÄRLEK

1. I boken har Solvej svårt att säga till Vanten vad hon känner för henne. Hur kan man säga till någon att man tycker mycket om den personen? Hur kan man visa det utan ord?
2. Solvej skriver kärleksromaner/-böcker till Vanten. Vem skulle du vilja skriva en bok till? Om du skulle skriva en kärleksroman/-bok, vad skulle den heta då?
3. Det finns många ord för kärlek. Vad är det att vara kär i någon eller några? Hur kan man förklara vad kärlek är? Kan ni nått ord för kärlek på ett annat språk än svenska?
4. Solvej tycker mer om Vanten än om solkatter, sockervadd och regnbågar. Vad eller vilka tycker ni om? Hur känns det att vara kär eller tycka om någon väldigt mycket?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT ATT UTTRYCKA KÄRLEK

KÄRLEK HAR MÅNGA SPRÅK: Alla språk har ett eller ord för att beskriva kärlek. Vilka kan ni komma på? Om barnen inte känner till något ord för kärlek kan du som leder övningen översätta kärlek till flera olika språk. Ni kan också titta på en karta och visa på vilka länder som använder vilka ord. Kom ihåg att många språk finns representerade i Sverige! Vad heter exempelvis kärlek på våra fem minoritetsspråk? Leta också efter synonymer till kärlek i det svenska språket. Hur många ord för kärlek kan gruppen få ihop? Skriv upp dem och räkna dem!

Målgrupp: 3 år och uppåt, men roligast i en ålder då barnen intresserar sig för bokstäver, ord, språk

Tidsåtgång: 15 minuter

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Eventuellt whiteboard eller blädderblock, lexikon eller internet, karta över världen.

KÄRLEKSROMANER: Lite äldre barn kan göra egna kärleksromaner, precis som Solvej i boken. Börja med att skapa böcker genom att häfta ihop papper och låt sedan barnen fylla dem med innehåll. De kan måla, klistra in bilder eller skriva bokstäver. Barnen kan också komma på en titel och tillsammans med er skriva den på framsidan. Skriv också barnens namn på böckerna och förklara att de nu är författare som berättar en historia i boken.

Målgrupp: 4-5 år och uppåt

Tidsåtgång: 30-60 minuter

Lokalen: Utrymme att skapa

Material: Färdighäftade "böcker", saxar, lim och tejp, kritor och pennor, eventuellt urklippta bilder på människor, djur eller miljöer från tidningar eller böcker. Tänk gärna på representationen och se till att inte alla bilder föreställer vita, normfungerande eller heterosexuella karaktärer.

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *MAMMAN OCH HAVET*

av Sara Stridsberg och Anna Clara Tidholm

En dag försvinner den ena av syskonen Tiger och Milous mammor, rakt ner i toalettstolen. Milou bestämmer sig för att hämta henne. Boken tar upp att behovet av att vara ensam eller tillsammans kan se olika ut i en familj. Den väcker också frågor om vem som bestämmer i en familj och om barns medbestämmande.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT FAMILJER, FRIHET OCH MAKT

1. Mamma Fin verkar alltid på väg bort och en dag försvinner hon. Varför tror ni Mamma Fin hoppar ner i toaletten? Får föräldrar försvinna så där?
2. Kan ni känna ibland att ni vill vara ensamma? Vad gör ni då? Har ni någonstans när ni får vara ifred? Hemma? På förskolan?
3. Mammorna i boken älskar att läsa tidningen och vill inte leka. Hur tycker ni att en förälder ska vara? Vad ska en förälder göra?
4. I slutet förhandlar barnen med mammorna och gör ett avtal om att barnen aldrig mer ska behöva tvätta håret och mammorna aldrig mer ska läsa tidningen i badkaret. Vem bestämmer i en familj? Vad får ni bestämma över? Vad bestämmer den eller de vuxna över? Vad kan ni göra om ni vill bestämma mer?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT FAMILJ OCH MEDBESTÄMMANDE

VEM BESTÄMMER?: Efter läsningen kan ni göra en övning där barnen får fundera över vem som bestämmer vad i deras familjer. Välj på förhand ut tre bilder från boken; en på de vuxna i familjen, en bild på barnen och ytterligare en bild på dem tillsammans. Kopiera upp bilderna på papper. Varje barn får en uppsättning bilder (totalt tre per deltagare). Ställ sedan frågor till barnen som de besvarar genom att hålla upp någon av sina lappar.

Alla frågor handlar om vem de tycker ska bestämma olika saker i den egna familjen. Om de tycker att de själva (barnen) ska bestämma håller de upp sin lapp med barnen på. Tycker de att de vuxna/föräldrarna ska bestämma håller de istället upp lappen med de vuxna karaktärerna, och om de tycker att vuxna och barn ska bestämma tillsammans så använder de bilden på hela familjen. Förslag på frågor:

- Vem ska bestämma när du ska duscha eller tvätta håret?
- Vem ska bestämma när du ska gå upp på morgonen?
- Vem ska bestämma när du ska gå och lägga dig?
- Vem ska bestämma vad du ska äta till frukost?
- Vem ska bestämma vad din familj ska göra på semestern/loven?
- Vem ska bestämma vilka hemligheter du ska berätta?
- Vem ska bestämma om ni ska ha ett djur hemma?
- Vem ska bestämma vilka leksaker du ska leka med?

Efter omröstningen kan ni diskutera om barnen tycker att deras svar stämmer överens med hur det är i deras familjer. Fråga gärna om det finns saker som ingen i familjen kan bestämma fritt över. Exempelvis kan möjligheten att ka bort på semestern vara beroende av socioekonomi, möjligheten att ha husdjur vara beroende av funktion (ex allergi) osv.

Målgrupp: 4-5 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 10 minuter för omröstningen samt tid för diskussion

Lokalen: Inga särskilda krav.

Material: Utklippta bilder från boken, 3 per barn

AVTAL: Ni kan också låta barnen fundera över egna "avtal" som de skulle vilja göra med sina föräldrar eller någon annan viktig vuxen. Kanske med pedagogerna på förskolan eller en äldre släkting? Avtalen ska handla om något de skulle vilja vara med och bestämma (mer) över. Om barnen vill kan ni hjälpa åt att skriva ner vad de skulle vilja bestämma mer över.

Målgrupp: 5 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 10 minuter

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Papper, pennor

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL *VÄLKOMMEN TANGO*

av Justin Richardson, Peter Parnell och Henry Cole

Två pingvinhanor förelskar sig och blir efter lång kamp pappor åt lille Tango. En varm berättelse som passar bra att gestalta och utgå från i samtal om olika familjekonstellationer och barnlängtan.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT FAMILJ OCH BARNLÄNGTAN

1. Roy och Silo längtar mycket efter ett barn. Har ni längtat efter någon eller något någon gång? Hur känns det att längta?
2. Tango har två pappor, Roy och Silo. Hur många föräldrar har du? Vad gör en förälder? Hur ska en förälder vara?
3. Tango ligger i ett ägg som båda föräldrarna ruvar. Kan ni berätta något om er födelse eller tiden innan ni föddes? Alla kanske inte vet var eller av vem de föddes, men någon kanske har hört en historia om hur det gick till?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT BILDA FAMILJ

PINGVINTEATER: Boken passar bra att dramatisera med hjälp av rekvisita i form av två stora och en liten pingvin, en sten och ett ägg (kan skapas av exempelvis papper mache) under själva läsningen. Låt sedan barnen själva återberätta, dramatisera eller "leka" boken med eller utan rekvisita. Om barnen får i uppgift att spela upp de situationer och delar ur handlingen som de själva minns blir det ett tillfälle för dig som leder övningen att se vad deltagarna tyckte var värdefullt med boken.

Dramatiseringen blir ett sätt för barnen att aktivt delta och utforska berättelsen eller karaktärerna och därmed också sina egna tankar kring exempelvis barn och familjer.

Målgrupp: 2 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 30 minuter

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Pingviner, sten, ägg

SKAPA DIN FÖDELSE: Med lite äldre barn kan det vara givande att dröja sig kvar vid frågor kring födelse utifrån diskussionsfrågan ovan. Exempelvis låta barnen "minnas" sin egen födelse eller tiden innan de föddes och sedan gestalta det i ord och bild. Det blir ofta bra samtal om barnens familjer som gör det tydligt att de flesta grupper består av mer än heterosexuella, biologiska kärnfamiljer.

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 30 minuter

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Papper, kriter, pennor

ATT TÄNKA PÅ

I diskussionerna kring familjer och familjebildningar är ofta barnen själva bra på att bredda bilden av vad en familj är eller kan vara. De brukar inkludera fler än bara (två) föräldrar och barn, exempelvis fler vuxna, släktingar, nära vänner, husdjur etc. Men om deltagarna har en väldigt snäv definition av familj så kan du som diskussionsledare också berätta hur du definierar en familj, exempelvis: "För mig är familjer personer som delar känslomässiga band, som älskar, stöttar eller tar ansvar för varandra. Det behöver inte vara föräldrar eller släktingar utan personer som betyder eller betytt mycket för varandra".

När vi läser vissa av böckerna som mer explicit handlar om hbtq- eller stjärnfamiljer kan det komma frågor från barnen kring olika familjekonstellationer och på vilka sätt barn kan bli till. Det kan därför vara bra att du som leder samtalet kring böckerna har förberett vilka ord som du vill använda och hur du på ett enkelt sätt beskriver olika relationer, familjekonstellationer eller sätt att få barn på. Om du vill läsa mer om olika familjekonstellationer så kan du exempelvis besöka sidan hbtqfamiljer.se.